

*В. М. Безпозванна,
заступник головного лікаря Державного закладу клінічна поліклініка № 1 Державного
управління справами, аспірант, Національна академія державного управління при
Президентіві України*

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ОСІБ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ МЕДИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

У статті розглядається питання правової захищеності медичних працівників в Україні.

The article is considered an issue on the legal protection of the health workforce in Ukraine.

Людские нужды заставляют нас решать и действовать.
Но если мы будем требовательны к себе, то не только успехи,
но и ошибки станут источником знания.

Гиппократ

ВСТУП

Становлення та розвиток демократичного управління в Україні, технічний та науковий прогрес підвищують вимоги до медичної діяльності та стають передумовою до юридичних конфліктів між суб'єктами медичних правовідносин. Впродовж останніх років медична діяльність стала об'єктом дослідження як правників, так і лікарів, проте увага приділяється насамперед правам пацієнтів та їх захисту. Правовий статус суб'єктів надання медичної допомоги (медичних послуг) залишається поза увагою дослідників, що значною мірою ускладнює практичну діяльність медичного персоналу.

Метою даної публікації є дослідження окремих питань цивільного захисту прав осіб, що займаються медичною діяльністю в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Право на охорону здоров'я є базовим в системі соціальних прав. Здоров'я населення в цілому і кожної людини зокрема як члена суспільства має визначальне значення для існування та розвитку держави, що визнано Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (UNG 34/58, 1979) і Програмою Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВОЗ) [2].

Конституцією України визнано людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю [1]. У цьому конституційному приписі проголошено здоров'я як цінність і первинну та вихідну передумову життєдіяльності кожної людини. Тому з-поміж численних прав, котрі передбачає Основний Закон, право людини на охорону здоров'я можна виділити як таке, що гарантує її фізичне існування і є умовою забезпечення здійснення всіх інших прав людини [4].

В Україні створено певну законодавчу базу щодо регулювання охорони здоров'я взагалі та медичної діяльності, зокрема.

Так, в Конституції України закріплено право на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування. Прийнято Основи законодавства про охорону здоров'я (далі — Основи), Закони України "Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення", "Про запобігання захворюванню на СНІД та соціальний захист населення", "Про донорство крові та її компонентів", "Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними"; підзаконні нормативно-правові акти з питань медичного та наркологіч-

ного огляду, репродуктивної діяльності, корекції (зміни) статі тощо [2].

Автор повністю поділяє думку тих дослідників, які вважають, що однією із проблем у сфері захисту прав осіб, що займаються медичною діяльністю, є наявність в Основах неповного переліку прав медичних працівників. Окрім того, відсутність законодавчого визначення поняття "медичний працівник" дає підстави зробити висновок про належність закріплених у ст. 77 Основ прав лише особам, що перебувають у трудових відносинах із закладами охорони здоров'я, а права осіб, що займаються медичною діяльністю на приватних засадах, невизначені взагалі. Саме тому, в контексті викладеного вище, доцільно погодитися з пропозицією щодо закріплення наступної класифікації прав осіб, що займаються медичною діяльністю [3]:

- права головного лікаря;
- права лікаря;
- а) права особи, що працює за наймом;
- б) права особи, що працює у сфері охорони здоров'я;
- в) права лікаря як особи, що займається певним видом діяльності — медичною діяльністю;
- г) права члена професійного співтовариства;
- д) права економічного самостійного суб'єкта;
  - права осіб, що отримали свідоцтво про заняття народною та нетрадиційною медичною діяльністю;
  - права середнього та молодшого медичного персоналу.

Дана класифікація, на переконання автора, може бути використана законодавцем і застосована задля успішного захисту як прав медичних працівників та осіб, що займаються медичною діяльністю, так і закладів охорони здоров'я, які виступають відповідачами в суді за шкоду, заподіяну їх співробітниками.

Потребують виокремлення й етичні права медичних працівників — це невід'ємні права на честь, гідність та професійну солідарність, що пов'язані із здійсненням медичної діяльності. Адже в українському законодавстві етичні права лікарів не визначені, існуючі ж проекти етичних кодексів передбачають насамперед обов'язки медичних працівників щодо пацієнтів, наділяючи при цьому останніх усіма правами, "забувши" при цьому про права медичного персоналу.

Проблемним залишається й питання щодо захисту прав осіб, які займаються приватною медичною діяльністю. Так, відсутність обов'язкового страхування професійних медичних помилок може, на думку автора, призвести до того, що рішення суду з відшкодування невинно заподіяної шкоди не буде виконано у зв'язку з відсутністю коштів у відповідача, який займається медичною діяльністю на приватних засадах.

У контексті викладеного вище, слід наголосити на тому, що поняття лікарської помилки в українському законодавстві не закріплено.

Комплексний аналіз літературних джерел за темою дослідження дає підстави стверджувати, що наукові напрацювання, які присвячені медичній помилці, в основному спрямовані на захист від кримінальної відповідальності медичних працівників, які добросовісно помилялися в методах лікування, оцінці стану здоров'я

та особливостей організму пацієнта, що нерідко спричиняло тяжкі наслідки для останнього. Проте, ставлячи в основу підстави кримінальної відповідальності, "добросовісність" чи "недобросовісність" медичного працівника, автори-дослідники проблеми лікарської помилки по суті нехтували значенням ознак складу злочину, наявність яких у діянні винного і є єдиною підставою притягнення до відповідальності. Саме тому [5]:

— факт лікарської помилки не має кримінально-правового значення для вирішення питання про притягнення медичного працівника до кримінальної відповідальності;

— лікарська помилка не може бути включена до переліку підстав, що виключають злочинність діяння.

Таким чином, важливість відносин у сфері охорони здоров'я обумовлює потребу у їх детальному законодавчому врегулюванні. Невизначеність законодавця щодо окремих питань правового статусу осіб, які займаються медичною діяльністю, ускладнює представлення їх інтересів при вирішенні спорів між суб'єктами медичних правовідносин. Сьогодні склалася ситуація, за якої увага приділяється насамперед захисту прав пацієнтів, у той час як особи, що надають медичні послуги, залишаються поза увагою [3].

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження, виконаного на основі комплексного аналізу й теоретичного осмислення низки літературних джерел українських авторів, обґрунтовано питання про відсутність належної правової захищеності медичних працівників в Україні.

Література:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сес. Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. — К.: Юрінком, 1996.
  2. Болотіна Н. Медичне право у системі права України // Право України, 1999. — № 7. — С. 116 — 121.
  3. Заварза Т.В. Окремі питання цивільного захисту прав осіб, що займаються медичною діяльністю // Медичне право України: проблеми управління та фінансування охорони здоров'я: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з медичного права (II Міжнародної науково-практичної конференції з медичного права) "Медичне право України: проблеми управління та фінансування охорони здоров'я" (23 — 24 квітня 2009 р., м. Львів) / Упор. к.ю.н., доц. Сенюта І.Я., Терешко Х.Я. — Львів: ЛОБФ "Медицина і право", 2009. — 332 с.
  4. Сенюта І.Я. Право людини на охорону здоров'я та його законодавче забезпечення в Україні (загально-теоретичне дослідження): Автореф. дис. ... канд. ю. наук: 12.00.01. — Львів, 2006. — 16 с.
  5. Ясеницький В.Є. Кримінально-правове значення лікарської помилки // Медичне право України: проблеми становлення та розвитку: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції "Медичне право України: проблеми становлення і розвитку" (19 — 20 квітня 2007 р., м. Львів) / Упор. к.ю.н. Сенюта І.Я., Терешко Х.Я. — Львів: ЛОБФ "Медицина і право", 2007. — 352 с.
- Стаття надійшла до редакції 30.10.2010 р.*